

Algirdas iš Trakų ir Kauno

Esu istorijos mokytoja ir visuomet **Edžiaugiuosi perskaičiusi su Lietuvos istorija susijusią knygą, kuri nustebina, verčia patylėti ir pamąstyti. Apsilankius „Vorutos“ redakcijoje, buvo pasiūlyta perskaityti Astridos Petraitytės knygą „Algirdas. Iš Kauno“. Tai nedidelės apimties (192 p.) knyga apie Algirdo Vaclovo Patacko gyvenimo kelią, tačiau perkaičius mintims sudėlioti reikėjo ne vienos valandos ir net ne vienos dienos. Ji – apie likimą žmogaus, kuris gimė Lietuvoje sovietinės okupacijos metais ir kuriam pasisekė sulaukti Nepriklausomos Lietuvos, kuris pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktą, buvo Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras¹.**

Suprantama, kad žodžiai „pasisekė sulaukti“ galėtų stebinti, bet apmąstant knygoje aprašytą signataro gyvenimą, manau, jie labai tinka apibūdinti gyvenimą Lietuvoje sovietmečiu. Sovietmetis buvo lyg pelkė, neleidusi žmogui laisvai judėti, galvoti, kalbėti. Nuolat reikėjo mąstyti, kaip išgyventi, kaip nežengti žingsnio, kuris beprasmiskai nuveda į nebūtį. Pasisekė sulaukti Lietuvos Nepriklausomybės. Kai kurie A. V. Patacko bendražygiai sovietinėje gyvenimo pelkėje tikslingai žengdavo į neleistiną kelią, kad taptų pagrindu ir keliu kitiems žmonėms, keliaujantiems į laisvą Lietuvą, bet nedaug kas prisimena juos, paukojusius save. A. V. Patackui pasisekė, nes galėjo išeiti, įkvėpti laisvos Lietuvos oro ir prisidėti prie naujos Nepriklausomos Lietuvos kūrimo.

Niekas nežino, kas būtų, jei būtų kitaip, o mes galime tik pažiūrėti iš šalies į žmogaus nueitą kelią.

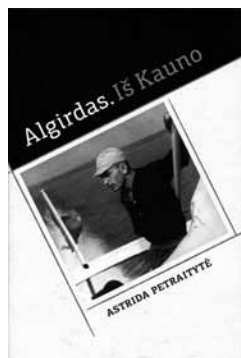
Algirdas Vaclovas Patackas 1943 m. rugsėjo 28 d. gimė Trakuose. Tėvas – antitarybinis rezistentas, nelegalios spaudos platintojas Antanas Patackas². Mama – Marija Sabaliauskaitė-Patackienė, kuri, parodydama ištikimybę Lietuvos praeičiai, šv. Vaclovo dieną gimusiam sūnui davė Algirdo vardą ir krikšto vardą – Vaclovas³.

Algirdo tėvai prieš sūnaus gimimą persikraustė

¹ „Algirdas Vaclovas Patackas – Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras“, in: *Lrs.lt*. Prieiga per internetą – <https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=37677&p_k=1>.

² Teresė Birutė Burauskaitė, „Antanas Patackas“, in: *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Prieiga per internetą – <<https://www.vle.lt/straipsnis/antanas-patackas/>>. MELC, „Algirdas Vaclovas Patackas“, in: *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Prieiga per internetą – <<https://www.vle.lt/straipsnis/algirdas-vaclovas-patackas/>>.

³ Astrida Petraitytė, *Algirdas iš Kauno*, Vilnius: Homo liber, 2016, p. 9. ISBN 978-609-4461-29-3.

Knygos viršelis

gyventi į Trakus tikėdamiesi, kad gyvenant arčiau kaimo bus lengviau apsirūpinti maistu, tačiau 1944 m. Trakuose siautėja Armija Krajova ir lietuviai inteligentai Vilniaus krašte – didesnis priešas už vokiečius. M. Patackienė savo sūnų migdo ant grindų, nes bijo, kad gali atlėkti netikėta kulka pro langus. Žmonės žinojo, kad lietuvių inteligentų šeimos galva gali būti pakviestas pokalbiui ir niekada nesugrįžti.

Algirdo tėvai išvyko į Širvintas ir ten abu mokytojavo Širvintų gimnazijoje, o vėliau persikėlė gyventi į Šeduvą ir taip pat abu išdarbino mokytojais⁴. Vėliau šeima vėl kėlėsi gyventi į kitą miestą – šįkart į Kauną. Patackai tapo Kauno priemiesčio mokyklos mokytojais – tėvas mokė matematikos, motina – lietuvių kalbos ir literatūros. A. V. Patacko tėvai buvo baigę mokytojų seminariją, Vytauto Didžiojo universitetą. Jiedu buvo labai religingi, kiekvieną sekmadienį vaikštantys į bažnyčią.

Meilė Lietuvai, greičiausiai, susiformavo dar vaikystės metais mamos tėviškėje – Mišniūnuose, sename Lietuvos kaime tarp Šešuolių ir Širvintų. Kadaiše tai buvęs gatvinis kaimas su 200 kiemų. „Troba buvo netoli vieškelio, aukštėliau įkalnė, dantytą dangaus debesynais, o nuo jos žvilgsniui slenkant žemyn – neprieinama ir nepravažiuojama giria, už kurios tasai mistinis Pabaiskas su garsiojo mūšio paslaptimi ir Kertušo ežeras, jame girdėt uodegomis pliaukšint įveistus bebrus.“⁵ Mišniūnai – lietuviško patriotizmo forpostas su lietuviškomis dainomis, šventėmis ir darbais.

Patackų šeima savo giminę kildino iš Potockių šeimos, nors tai tik iš lūpų į lūpas perduodama legenda, kuri teigia, kad giminė kilusi iš jotvingių žemės prie Rudaminos, Rimeičio ežero. Legenda byloja, kad dauguma Potockių buvo Baro konfederatai ir energingai dalyvavo karuose su Rusija⁶.

Iš motinos pusės senelis Sabaliauskas buvo knygnešys, jų troboje veikė vargo mokyklėlė. Senelis vieną kartą buvo nubaustas už anticarines veiklas – bene tris mėnesius buvo įkalintas.

Dar besimokydamas Kauno pakraščio 14-oje mokykloje, A. V. Patackas pradėjo eiti savo keliu, kuris išsiskyrė iš bendraklasių – jis nebuvo pionierius ir neryšėjo raudono pionieriško kaklaraiščio, nesegėjo ženkliuko. Visi stebėjosi – mokytojų vaikas ir ne pionierius. Patackai palaikė sūnaus sprendimą – nebus

⁴ *Ibid.*, p. 12.

⁵ *Ibid.*, p. 17.

⁶ *Ibid.*, p. 21.

Svečiuojantis Trakuose, prie gimtojo namelio, 1955 m. birželio 26 d. NUOTR. IŠ ASTRIDOS PETRAITYTĖS KN. „ALGIRDAS IŠ KAUNO“ (2016)

Algirdas su broliais komjaunuoliais. Jis pats rašė: „...mano disidentavimas ir prasidėjo nuo tų laikų – buvau kitoks ir supratau, kad turiu atsilaikyti“⁷.

Paulius Saudargas prisimena, kad teko garbė pažinti šią legendinę asmenybę nuo kūdikystės: „Kol dar buvau visai vaikigalis, A. Patackas man imponavo kaip kietas vyrukas. O jis toks ir buvo. Tiesiogine ir perkeltine prasme. Turėjo kietus raumenis, mat užsiiminėjo kultūrizmu, krepšinį žaisdavo naktimis, dviračiu numindavo iš Kauno į Vilnių, važinėjo motociklu, kuriuo kartą pavėžintas, prieš kitus kiemo vaikigalius jaučiausi irgi baisiai „kietas“.“⁸

Keliauta per sovietinę pelkę ir kovota su ja, dalyvauta disidentinėje veikloje kartu su draugais, bendraminčiais, kartu su Algiu Petrausku. Sykį per studijų mediumą Kaune prie Chemijos fakulteto komjaunimui pašlovinti pastatytas paminklas pasipuošė Lietuvos Trispalvės spalvomis ir Gedimino stulpais⁹. Pažintis ir bendravimas su Mindaugu Tumoniū, kuris atsisakė vykti restauruoti Kryžkalnyje buvusio paminklo „Motina“, pareikšdamas, kad nepripažįsta

⁷ *Ibid.*, p. 34.

⁸ Paulius Saudargas, „Algirdas Patackas – žmogus, nugalėjęs mirtį“, in: *Bernardinai.lt*, 2015 m. balandžio 3 d. Prieiga per internetą – <<https://www.bernardinai.lt/2015-04-03-algirdas-patackas-zmogus-nugalejes-mirti/>>.

⁹ Astrida Petraitytė, *op. cit.*, p. 64.

„dabartinio Lietuvos statuso“. Už šį pareiškimą buvo išvežtas į Vilniuje buvusią psichiatrinę ligoninę. Jis A. V. Patackui perdavė savo rankraštį kaip priesaką¹⁰, kaip atsiveikimą ir pasitraukė iš gyvenimo tapdamas ta salele sovietinėje pelkėje, į kurią atsirėmė jo draugai kelyje į Lietuvos Nepriklausomybę.

Bendravimas su Arvydu Šliogeriu, Remigijumi Kurkliečiu, Pruteniu Januliu, Dalia Saukaityte, Sauliumi Žuku, Jonu Liniausku, Benu Gadeikiu, Antanu Vaičiulaičiu, Juozu Giriniu, Juozu Prapiesčiu, Gema Vosiliūte, Gyčiu Ramoška – daugybės žmonių mintys atvedė į pradėtą leisti antisovietinį pagrindinį leidinį „Pastogė“. „Pastogės“ leidėjus sovietinis saugumas bandė susekti ir sunaikinti, tačiau ją baigus leisti atsirado nauja disidentinė veikla.

Mokytojas Povilas Butkevičius sumanė, kad reikia pagrindžio leidinio jaunimui, ir išleido „Lietuvos ateitį“. Mokytojui mirus leidinukas neužgeso. Po Sigito Tamkevičiaus teismo pas A. V. Patacką užėjo Saulius Kelpša (Algirdo Patacko vertinimu, vienas kiečiausių pagrindžio vyrų) ir paprašė išleisti „Lietuvos ateities“ numerį, skirtą šiam procesui. Kai pasirodė 7-asis „Lietuvos ateities“ numeris, A. V. Patackas buvo sučiuptas ir uždarytas į KGB rūšį iki 1987 m. vasario.

Ir toliau tęsėsi kelias į Lietuvos Nepriklausomybę, buvo sukurta Kauno Sąjūdžio iniciatyvinė grupė ir, kaip pats prisiminė: „O kas tuomet žinojo, ką „Sąjūdis“ turi veikti? Suvokėme, kad tai visuomeninė-politinė organizacija, turi visas sritis aprėpti, visur dalyvauti, bet kur ribos?“

Tuomet jau visa Lietuva jautė, kad kelio atgal nėra – jis veda į Nepriklausomybę. Algirdas žinojo ir savąją atsakomybę, žengdamas pavojų ir rizikos kupinu keliu¹¹.

Daiva KERDOKAITĖ-KAZLAUSKĖ, Trakai

¹⁰ *Ibid.*, p. 84.

¹¹ *Ibid.*, p. 190.